

Biuletyn Liturgiczny nr 3/2018 – Okres Bożego Narodzenia

Pro memoria

Okres Bożego Narodzenia to czas w roku liturgicznym, który rozpoczyna się od pierwszych Nieszporów z uroczystości Narodzenia Pańskiego (LG¹ wł. *I Nieszpory z uroczystości Narodzenia Pańskiego; Kompleta po I Nieszporach niedzielnych*), a kończy się niedzielą Chrztu Pańskiego (por. ONRLiK² 32). Jest to najkrótszy okres w roku liturgicznym w zależności od układu kalendarza trwa od 14 do 20 dni.

1. Msza św. wigilijna

Mszę wieczorną w Wigilię Narodzenia Pańskiego celebruje się dnia 24 grudnia przed I Nieszporami albo zaraz po nich. W tym dniu podczas odmawiania *Credo*, na słowa „*I za sprawą Ducha Świętego (...) i stał się człowiekiem*”, następuje przyklęknięcie. Używa się szat koloru białego. Wypada udzielić uroczystego błogosławieństwa (zob. MR³ s. 382*).

1. Uroczystość Narodzenia Pańskiego

Zgodnie ze starą tradycją rzymską, w dniu Narodzenia Pańskiego wszyscy kapłani mogą celebrować, bądź koncelebrować trzy Msze św.: w nocy, o świcie i w ciągu dnia⁴, pod warunkiem, że sprawują je o właściwej porze (por. ONRLiK 34). Nie wolno więc odprawiać Mszy Narodzenia Pańskiego po kolei, jak dawniej. Kapłan może zachować także stipendium mszalne za wszystkie trzy Msze (por. KPK⁵ kan. 951, par. 1). Kto celebrowa tylko jedną lub dwie Msze św., posługuje się formularzem mszalnym stosowanym do pory dnia.

Podczas sprawowania Mszy św. używa się formularza własnego oraz prefacji o Narodzeniu Pańskim nr 3-5. Nie można odprawiać Mszy św. w różnych potrzebach,

¹ *Liturgia godzin*, t. 1, Poznań 2006.

² *Ogólne normy roku liturgicznego i kalendarza*, Watykan 1963.

³ *Mszał rzymski*, Poznań 1986.

⁴ Zwyczaj tych trzech Mszy pochodzi z VI wieku. Pierwsza Msza to tak zwana pasterka odprawiana o północy. Początku tej celebracji należy doszukiwać się w Jerozolimie. Potem przeniknął do Rzymu. Mszę Św. odprawiał Papież w bazylice Santa Maria Maggiore, gdyż tam znajdowały się relikwie żłóbka. Drugą Mszę celebrował Ojciec Święty w drodze na Lateran w kościele Anastasis. Z kolei trzecią Mszę odprawiał Papież w swojej własnej bazylice na Lateranie. Od średniowiecza, aż do XX wieku owe trzy Msze miały podkreślać: pierwsza – odwieczne rodzenie z Ojca, druga – narodziny z Maryi Dziewicy, a trzecia – narodziny Jezusa w duszy człowieka. Reforma liturgiczna po Soborze Watykańskim II zmieniła te formularze i odnoszą się one już wszystkie do tajemnicy Wcielenia i ziemskich narodzin Jezusa.

⁵ *Kodeks Prawa Kanonicznego*, Poznań 1984.

wotywnych oraz pogrzebowych. Stosuje się 1-3 Modlitwę eucharystyczną używając wspomnienia tajemnicy dnia. W tym dniu podczas odmawiania *Credo*, na słowa „*I za sprawą Ducha Świętego (...) i stał się człowiekiem*”, następuje przyklęknienie. Używa się szat koloru białego. Wypada udzielić uroczystego błogosławieństwa (zob. MR, s. 382*).

2. Pasterka

Kościół życzy sobie, aby wierni w miarę możliwości uczestniczyli w Liturgii godzin, jako bezpośrednim przygotowaniu do celebracji Eucharystii o północy. Tam, gdzie jest to możliwe, **godne polecenia byłoby nabożeństwo wigilijne** składające się ze śpiewów, czytań biblijnych i innych elementów pobożności ludowej.

Uczestnictwo w Liturgii godzin, to uroczyste odmówienie Godziny czytań z Bożego Narodzenia na sposób Wigilii. Schemat takiej celebracji jest następujący:

- Hymn, Psalmodya, Werset, I Czytanie z Pisma Świętego i responsorium, II Czytanie patrystyczne i responsorium;
- następnie śpiewa się *Pieśni biblijne* z własnymi antyfonami na okres Bożego Narodzenia (umieszczone w Dodatku do Liturgii godzin, t. I, s. 1323-1326);
- proklamuje się *Ewangelię* ze Mszy św. w *Wigilię Narodzenia Pańskiego* Mt 1,1-25 lub Mt 1,18-25 (umieszczoną w Lekcjonarzu mszalnym lub Ewangeliarzu);
- śpiewa się *Te Deum*;
- odmawia się modlitwę na zakończenie Godziny czytań.

Można także odprawić *Godzinę czytań* na sposób zwyczajny, czyli bez jej przedłużania *Pieśniami biblijnymi* i *Ewangelią*.

Ponadto taka celebracja może być połączona bezpośrednio z Mszą św., a wówczas zamiast hymnu *Te Deum*, po Ewangelii czytanej podczas Wigilii – jeśli Wigilia się nie przedłuży – po responsorium, (opuszczając obrzędy wstępne i zależnie od uznania *Panie zmiłuj się nad nami*) śpiewa się od razu *Gloria* i potem następuje kolekta, a po niej liturgia słowa i dalszy ciąg Mszy św.

Jeśli nie przewiduje się czasowego odstępu między Wigilią i Mszą św., kapłani mogą być ubrani jak do Mszy św. w kolorze białym. (por. CB⁶ 238; OWLG⁷ 71).

We Mszy św. o północy wielkie znaczenie i duży wpływ na pobożność ludową mogą mieć następujące elementy:

⁶ *Ceremoniał liturgicznej posługi Biskupów*, Katowice 2010.

⁷ *Ogólne wprowadzenie do Liturgii godzin*, Poznań 1992.

- na początku Mszy św. śpiew o zwiastowaniu Narodzenia Pańskiego z *Martyrologium rzymskiego*. Podany niżej tekst można odczytać lub zaśpiewać na każdej Mszy św. Narodzenia Pańskiego jako słowo wprowadzające w misterium celebracji.

25 grudnia,

8 dzień przed kalendami styczniowymi,

18 dzień kalendarza księżycowego

Po upływie wielu wieków od stworzenia świata,

kiedy na początku Bóg stworzył niebo i ziemię,

i uformował człowieka na swoje podobieństwo,

a także po wielu wiekach, od kiedy po potopie

Najwyższy położył teczkę między chmurami

jako znak przymierza i pokoju;

dwadzieścia jeden wieków po wyruszeniu Abrahama,

naszego ojca w wierze, z Ur Chgaldejskiego;

trzydzieści wieków po wyjściu Izraela z Egiptu

pod przewodem Mojżesza;

około tysiąc lat po namaszczeniu Dawida na króla Izraela;

w sześćdziesiątym piątym tygodniu,

według proroctwa Daniela;

w czasie sto dziewięćdziesiątej czwartej Olimpiady;

w roku 752 od założenia Rzymu;

w czterdziestym drugim roku panowania Cezara

Oktawiana Augusta;

Kiedy na całym świecie zapanował pokój.

Jezus Chrystus, odwieczny Bóg i Syn odwiecznego Ojca,

chcąc uświęcić świat swoim miłościwym przyjściem,

poczęty z Ducha Świętego,

po upływie dziewięciu miesięcy od poczęcia,

rodzi się Betlejem Judzkie z Maryi Dziewicy,

stawszy się człowiekiem.

Narodzenie naszego Pana Jezusa Chrystusa według ciała.

- na końcu obrzędu wierni mogą ucałować figurkę Dzieciątka Jezus i uczestniczyć w jej procesjonalnym przeniesieniu do żłóbka umieszczonego w kościele lub w przyległej kaplicy (por. DPLL 110-111⁸). Jeżeli po Mszy przenosi się figurę Dzieciątka Jezus do szopki, w procesji niesie się kadzidło, aby okadzić nim figurkę Dzieciątka, złożoną w żłóbku. Procesja wyrusza po

⁸ *Dyrektorium o pobożności ludowej i liturgii. Zasady i wskazania*, Poznań 2003.

błogosławieństwie na zakończenie Mszy św. Figurkę Dzieciątka Jezus może nieść kapłan lub dzieci. W tym czasie śpiewa się kolędę *Bóg się rodzi*.

3. Oktawa Bożego Narodzenia

W dni oktawy Narodzenia Pańskiego (od 25.12. do 1.01) celebryje się Mszę z bieżącego dnia liturgicznego. Oktawa obchodzona jest w randze święta oprócz 25.12. uroczystości Narodzenia Pańskiego, oraz 1.01. uroczystości Świętej Bożej Rodzicielki. Jeżeli w tym dniu w kalendarzu ogólnym przypada wspomnienie, można odmówić tylko kolektę z tego wspomnienia (por. OWMR⁹ 355a).

Oktawa ta ma swoją wielowiekową tradycję. Pierwszy dzień, **25.12., obejmuje obchody liturgiczne samej tajemnicy Narodzenia Pańskiego**. Drugi dzień, **26.12., poświęcony jest św. Szczepanowi**, diakonowi i pierwszemu męczennikowi. Św. Szczepan stał się patronem koni, dlatego 26 grudnia święcono owies (OB t. 2, nr 1291-1293) – w niektórych parafiach zwyczaj ten nadal jest pielęgnowany. Trzeci dzień oktawy, **27.12., poświęcony jest św. Janowi Apostołowi**. W tym dniu błogosławi się wino (OB t. 1, nr 1294-1296). Czwarty dzień oktawy, **28.12., to święto Młodzianków**. Dni następne, tj. **29, 30 i 31.12.**, zgodnie z prawami oktawy, są dalszym ciągiem obchodów Bożego Narodzenia. W tym czasie przypadają dwa wspomnienia dowolne: św. Tomasza Becketa, biskupa i męczennika (29.12.) i św. Sylwestra I, papieża (31.12.). W niedzielę w czasie oktawy przypada **święto Świętej Rodziny: Jezusa, Maryi i Józefa**. Ostatni dzień oktawy Bożego Narodzenia wypada **1.01. – jest to uroczystość Świętej Bożej Rodzicielki Maryi**.

Warto zaznaczyć, że oktawa Bożego Narodzenia pod pewnymi względami różni się od – również 8-dniowej – oktawy Wielkiej Nocy. W oktawie Wielkiej Nocy wszystkie dni mają taką samą rangę jak Niedziela Zmartwychwstania, a okres ośmiu dni traktowany jest jako jeden dzień, jako jedno święto, jako dzień najradośniejszy. Wszystkie dni oktawy Wielkanocy traktowane są jako uroczystości, co oznacza, że nie przyjmują one dodatkowych świąt czy wspomnień, jak to jest w przypadku oktawy Bożego Narodzenia. W związku z tym, piątek w oktawie Narodzenia Pańskiego jest dniem postu. Zgodnie z KPK kan. 1251 tylko przypadające w piątki uroczystości znoszą ten nakaz. Jedynie oktawa Wielkanocy ma tak wysoką rangę i wszystkie jej dni są uroczystością Paschy. Natomiast dni oktawy Narodzenia Pańskiego mają rangę o wiele niższą (por. *Tabela pierwszeństwa dni liturgicznych* nr 2 i 9). Dlatego nawet uroczystości przypadające w oktawie Wielkanocy muszą być przenoszone na poniedziałek po 2. Niedzieli Wielkanocy, a w dni oktawy Narodzenia Pańskiego obchodzimy różne święta i możemy uwzględniać wspomnienia.

4. Zakończenie roku kalendarzowego

⁹ *Nowe ogólne Wprowadzenie do Mszału rzymskiego*, Poznań 2002

Na zakończenie roku kalendarzowego należy odprawić Nieszpory z wystawieniem Najświętszego Sakramentu w monstrancji, albo Mszę św., po której urządza się wystawienie Najświętszego Sakramentu. Powinno się również wygłosić okolicznościową homilię, po której wierni śpiewają przebłagalne suplikacje i dziękczynne *Te Deum*. Okadzenia Najświętszego Sakramentu dokonuje się przy ostatnich strofach Hymnu. Następnie celebrans śpiewa werset i modlitwę dziękczynną przepisane do *Te Deum*, po czym udziela od razu błogosławieństwa eucharystycznego.

Jeżeli odprawia się Nieszpory przed Najświętszym Sakramentem, zasypanie kadzidła przed Kantykiem Maryi odbywa się przy miejscu przewodniczenia. Następnie kapłan z asystą schodzi przed ołtarz i tam okadza Najświętszy Sakrament, potem wstaje i okadza ołtarz, obchodząc go dookoła od prawej strony.

Po Mszy św. można również urządzić nabożeństwo dziękczynno-błagalne przed Najświętszym Sakramentem (zob. *Służba Boża* s. 103).

5. Dni powszednie okresu Narodzenia Pańskiego

Zabronione są Msze w różnych potrzebach, wotywnie i codzienne za zmarłych, o ile konieczność lub prawdziwa potrzeba duszpasterska nie wymaga ich celebrowania (por. OWMR 376). Dozwolone są jednak Msze św. ze wspomnień, które w tych dniach przypadają, albo Msze o świętych wpisanych w tych dniach do *Martyrologium* (por. OWMR 355b).

6. Uroczystość Objawienia Pańskiego

W Objawienie Pańskie zwyczajowo odbywa się błogosławieństwo kadzidła i kredy według obrzędu zawartego w Obrzędzie błogosławieństw (OB t. 2, nr 1315-1321). Błogosławieństwo odbywa się po homilii lub po modlitwie po Komunii.

Zabronione są wszystkie Msze za zmarłych (żałobne), także pogrzebowe.

Zgodnie ze wskazaniem zawartym w Dyrektorium o pobożności ludowej i liturgii (por. DPLL 118), na każdej Mszy św. po Ewangelii można dokonać ogłoszenia daty Wielkanocy i innych świąt ruchomych posługując się następującym wzorem:

Drodzy Bracia i Siostry!

Chwała Pana objawiła się wśród nas i będzie się objawiała zawsze, aż do Jego powtórnego przyjścia. W zmiennych kolejach naszego życia wspominamy wciąż na nowo i przeżywamy tajemnice naszego zbawienia.

Widzicie, najmilsi Bracia, że dzięki miłosierdziu Bożemu, tak jak zakosztowaliście radości narodzenia Pana naszego, Jezusa Chrystusa, tak i dziś oznajmiamy wam radość najbliższej Paschy Zmartwychwstania naszego Pana Boga.

6 marca będzie **Środa Popielcowa** i początek Wielkiego Postu.

21 kwietnia z radością będziemy celebrować **Paschę** naszego Pana Jezusa Chrystusa.

2 czerwca będzie **Wniebowstąpienie** naszego Pana Jezusa Chrystusa.

9 czerwca dzień **Zesłania Ducha Świętego**.

20 czerwca – uroczysty obchód **Najświętszego Ciała i Krwi Pańskiej**.

1 grudnia będzie **Pierwsza Niedziela Adwentu** naszego Pana Jezusa Chrystusa.

Chrystusowi, który był, który jest i który przychodzi, Panu czasu i historii, cześć i chwała na wieki wieków. Amen.

7. Niedziela Chrztu Pana Jezusa

W święto Chrztu Pańskiego (w niedzielę po Objawieniu Pańskim) można pobłogosławić wodę w naczyniach przyniesionych przez wiernych. Po śpiewie na wejście, znaku krzyża i pozdrowieniu wiernych, kapłan przygotowuje wiernych do udziału w błogosławieństwie a następnie odmawia modlitwę błogosławieństwa (OB t. 2, nr 1322-1325). Po błogosławieństwie celebrans przechodząc przez kościół kropi wiernych wodą święconą. W tym czasie wszyscy śpiewają odpowiednią pieśń np. *Com przyrzekł Bogu*. Po aspersioni następuje *Gloria*.

Opr. Ks. Łukasz Żuk